

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

УДК 332.36;332.37

Лазарева О.В., д.е.н., доцент

Коваль А.О., «Школа молодого вченого», факультет економічних наук,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ В ПРИЧОРНОМОРЬСЬКОМУ РЕГІОНІ

В статті обґрунтовані пріоритетні напрями збалансованого використання землі. Розраховані основні соціально-економічні показники розвитку Причорноморського регіону за 2015-2017 роки. Запропоновані орієнтири збалансованого використання землі. Розкриті регіональні особливості збалансованого використання землі. Обґрунтована важливість землеустрою в рамках збалансованого землекористування. Розкриті завдання, що треба досягти в рамках збалансованого землекористування.

Ключові слова: збалансоване використання землі, інноваційні орієнтири, розвиток регіону, землеустрій, стратегічний план модернізації землекористування.

Lazarieva O., Koval A.

ORGANIZATION BALANCED LAND USE IN THE BLACK SEA REGION

The article substantiates the priority directions of balanced use of land. The basic socio-economic indicators of development of the Black Sea region for 2015-2017 years are calculated. Proposed guidelines for balanced land use. The regional peculiarities of balanced use of land are revealed. Grounded the importance of land management in the framework of balanced land use. Disclosed tasks to be achieved within the framework of sustainable land use.

Key words: balanced use of land, innovative landmarks, land management, development of region, strategic plan for the modernization of land use.

Лазарева Е.В., Коваль А.А.

ОРГАНИЗАЦИЯ СБАЛАНСИРОВАННОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЗЕМЛИ В ПРИЧЕРНОМОРСКОМ РЕГИОНЕ

В статье обоснованы приоритетные направления сбалансированного использования земли. Рассчитаны основные социально-экономические показатели развития Причерноморского региона за 2015-2017 годы. Предложенные ориентиры сбалансированного использования земли. Раскрыты региональные особенности сбалансированного использования земли. Обоснована важность землеустройства в рамках сбалансированного землепользования. Раскрыты задачи, которые нужно достичь в рамках сбалансированного землепользования.

Ключевые слова: сбалансированное использование земли, инновационные ориентиры, развитие региона, землеустройство, стратегический план модернизации землепользования.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Вплив політичних, соціально-економічних та екологічних чинників, а також сукупність проблем в земельній сфері зумовили необхідність дослідження питання стосовно організації ефективного та збалансованого використання землі в Причорноморському регіоні. В Україні в результаті нераціонального використання земельних ресурсів негативні наслідки вплинули на важливіші сфери життєдіяльності, зокрема соціальну - зниження якості продуктів

харчування, зростання захворюваності людей, міграції населення в екологічно безпечні райони; економічну - зниження стійкості продуктивності земель та ефективності праці, зниження обсягу матеріальних ресурсів; екологічну - зниження рівня агроресурсного потенціалу, деградації ґрунтів тощо.

Сукупність вищеперерахованих чинників та їх вплив на важливіші сфери життєдіяльності свідчать про актуальність даної теми та зумовлюють пошуки шляхів вирішення питань, що стосуються збалансованого використання землі на еколого-економічних засадах.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Пошуки шляхів розв'язання проблеми збалансованого використання землі укріпилося в науковій і спеціальній літературі на рубежі ХХ та ХХІ століть у зв'язку з поширенням процесів глобалізації, загостренням конкурентної боротьби за ресурси і ринки збуту продукції, необхідністю організації ефективного та збалансованого використання земельно-ресурсного потенціалу ін. Питанням збалансованого використання землі присвячені праці таких відомих вчених, як В.В. Горлачук [3], І.В. Прокопа [2], В.В. Юрчишин [7], О.М. Бородіна [5], З.В. Герасимчук [1], П.П. Борщевський [4] та ін. У працях згадуваних авторів проаналізовано досвід збалансованого використання землі у зарубіжних країнах, розкрито принципи збалансованого використання землі, акцентується увага на питаннях, що стосуються теоретичних аспектів вивчення збалансованого землекористування. Незважаючи на вагомий теоретичний напрацювання згадуваних вчених щодо питань збалансованого використання землі, на практиці їх вирішення досягнуто не в повній мірі. Недостатньо розкриті питання організації збалансованого використання землі на регіональному рівні. Потребують необхідності впровадження науково-обґрунтованих заходів щодо розробки регіональної програми використання і охорони земель в межах певного регіону. Вище зазначене свідчить про актуальність даної теми.

Цілі статті. Метою статті є обґрунтування пріоритетів збалансованого використання землі в контексті розвитку сільських територій на регіональному рівні.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв'язання таких завдань:

- обґрунтування пріоритетних напрямів збалансованого використання землі;
- врахування соціально-економічних показників збалансованого використання на регіональному рівні;
- впровадження орієнтирів збалансованого землекористування, що дозволяють досягти ефективності виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В контексті збалансованого розвитку сільських територій важливо впровадити у сферу сільськогосподарського землекористування політику його модернізації. Так, стратегічний план модернізації землекористування, формування його конкурентних переваг досягається завдяки гнучкості управлінських рішень щодо складу і структури земельних угідь, системи сівозмін, впорядкування території сільськогосподарських угідь, комплексу заходів з охорони ґрунтів і довкілля та ін, що не вимагають залучення інвестиційних засобів.

Важливим при цьому є врахування соціально-економічних показників організації збалансованого використання землі на регіональному рівні (табл. 1):

Основні соціально-економічні показники розвитку
Причорноморського регіону

Показники	В середньому по Україні за 2017 рік	Причорноморський регіон								
		2015 рік			2016 рік			2017 рік		
		Миколаївська обл.	Одеська обл.	Херсонська обл.	Миколаївська обл.	Одеська обл.	Херсонська обл.	Миколаївська обл.	Одеська обл.	Херсонська обл.
Виробництво зернових та зернобобових культур, тис. т	61916,7	2896,4	3489,0	2621,9	2725,5	4403,3	2262,4	2674,6	4264,9	2545,4
Урожайність зернових та зернобобових культур, ц/га	42,5	30,5	29,2	33,6	32,7	36,8	34,1	30,6	35,9	34,5
Виробництво соняшнику, тис.т	12235,5	938,7	755,3	486,5	1162,3	1004,2	613,1	875,8	903,9	499,2
Урожайність соняшнику, ц/га	20,2	19,7	18,1	16,2	20,8	21,4	16	16,4	19,9	14,0
Кількість ВРХ, тис. голів	217,8	82,3	100,0	69,9	77,8	96,0	68,5	74,6	94,4	67,0
Кількість свиней, тис. голів	6109,9	129,1	377,6	166	99,9	286,6	157,4	90,5	239,5	131,4
Вироблено м'яса ВРХ, тис. т	2318,2	32,6	48,8	48,9	31	46,2	41,5	29,9	44,9	40,2
Виробництво яєць, млн. шт.	15505,8	284,1	355,0	1577,8	271,5	322,4	1029,4	252,7	305,8	1024,9
Споживання овочевих та продовольчих баштанних культур на одну особу, кг	159,7	189,9	169,5	166,6	187,2	161,1	171,2	176,4	150,1	163,9
Кількість фермерських господарств, всього, шт.	24137	3883	5090	2031	3373	3966	2047	3389	4001	2070
Земельна площа фермерських господарств, тис.га	4580,1	452,6	541,7	263,3	352,2	399,6	275,3	364,3	407,7	280,1

Джерело: Розраховано авторами за даними [6].

Аналіз динаміки показників соціально-економічного розвитку регіону свідчить, що в 2017 році виробництво зернових та зернобобових культур в порівнянні з 2015 роком збільшилось в середньому на 5,3%. Аналогічна ситуація відбувається з урожайністю зернових та зернобобових.

Також спостерігається приріст виробництва соняшнику на 4,5%, натомість як його урожайність з одного гектара зменшилась на 6,8%. В цьому зв'язку варто додати, що соняшник є культурою, яка сприяє зменшенню вмісту гумусу у ґрунтах. Постійне

зменшення врожайності зернових та зернобобових культур, соняшнику пояснюється відсутністю системи сівозмін, науково обґрунтованих технологій вирощування культур, матеріальних і фінансових ресурсів, ігнорування фактору ґрунтового покриття тощо.

Зменшення в цілому зав досліджуваній період виробництва як і рослинницької, так і тваринницької продукції частково пояснюється інфляційними процесами та підвищенням цін на продукцію сільського господарства.

Враховуючи, що останніми роками темпи росту цін перевищують темпи росту витрат населення на продукти харчування, можна стверджувати, що все це негативно впливає на стан продовольчої безпеки в цілому в Причорноморському регіоні. Крім того, обсяги споживання овочевих та продовольчих баштанних культур на одну особу не відповідають їх раціональній нормі.

Оцінка динаміки споживання основних продуктів харчування показує, що ситуація, яка склалась в аграрному секторі призвела до зменшення споживання більш як удвічі, порівняно з науково обґрунтованими фізіологічними нормами харчування, хоча оптимальною вважається ситуація, коли фактичне споживання продуктів харчування особою впродовж року відповідає його раціональній нормі, тобто коефіцієнт співвідношення між фактичним і раціональним споживанням дорівнює одиниці

Аналізуючи данні табл. 1, бачимо, що кількість фермерських господарств зменшилась на 1544 одиниць, а разом із цим, і їх загальна площа на 205,5 тис. га, що пояснюється непослідовною державною політикою щодо сприяння розвитку фермерства на селі.

Для організації збалансованого використання землі необхідним є впровадження таких орієнтирів (рис.1), які б забезпечили план модернізації землекористування.

В рамках сталого землекористування збалансоване використання землі має передбачати такі дії, як прийняття ефективних господарських рішень землекористувачем, врахування еколого-економічних факторів впливу на збалансоване використання земельно-ресурсного потенціалу, задоволення матеріальних потреб населення на основі ведення еколого-безпечного виробництва, розширене відтворення родючості сільськогосподарських угідь завдяки досягненню бездефіцитного балансу гумусу у ґрунті, застосування ефективних систем планування та управління земельними ділянками, покращення еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів.

Крім того, досягнення збалансованого рівня використання землі потребує науково-обґрунтованих заходів щодо розробки регіональної програми використання і охорони земель в межах певного регіону, впровадження заходів з відтворення родючого шару ґрунту та збереження і підтримання в належному рівні природно-ресурсного потенціалу.

На основі збалансованого розвитку землекористування можливим є створення сприятливого інвестиційного клімату за рахунок досягнення привабливості природно-ресурсного потенціалу, підвищення ефективності сільського виробництва за рахунок використання ресурсощадних технологій, диверсифікація сільської економіки за рахунок розосередження видів діяльності на землі.

Враховуючи, що кожний регіон має індивідуальні особливості в територіальній системі, характер його економічного розвитку повинен формуватися з урахуванням конкретних особливостей даної території.

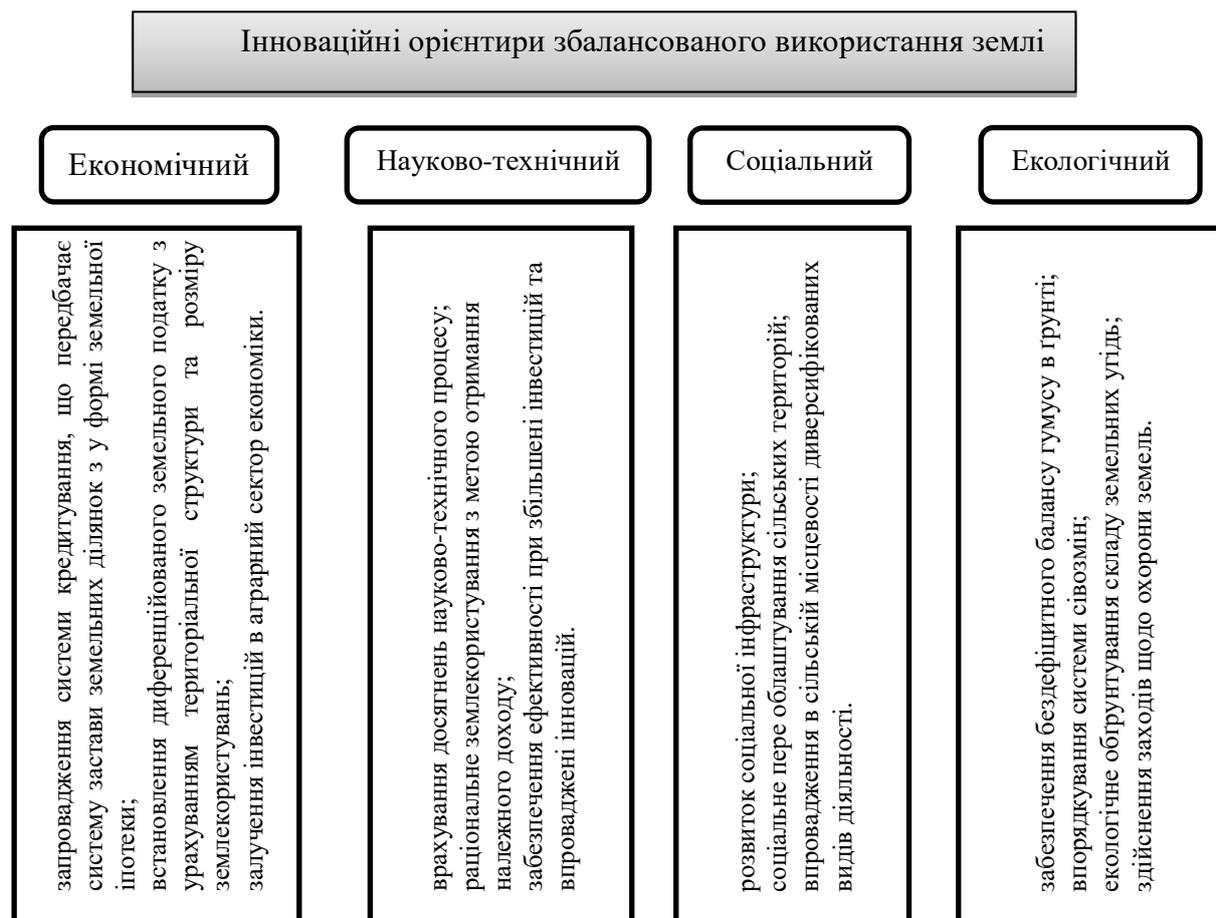

Рис. 1. Інноваційні орієнтири збалансованого використання землі

Джерело: Запропоновано авторами

Стратегічним напрямом збалансованого використання земель є організація проведення землеустрою як сукупності соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території. Землеустрій, в рамках збалансованого землекористування, повинен передбачати розроблення загальнодержавних і регіональних програм використання та охорони земель, а на місцевому рівні - проведення робіт щодо відведення земельних ділянок, створення нових та впорядкування існуючих землеволодінь та землекористувань, що дозволить забезпечити еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь з метою ведення ефективного сільськогосподарського виробництва, створення сприятливого екологічного середовища і поліпшення природних ландшафтів.

Важливим завданням щодо активізації економічної активності збалансованого використання землі та розвитку агробізнесу в Україні в умовах сільськогосподарського виробництва є проведення консолідації сільськогосподарського землекористування та формування ефективних агроформувань ринкового типу. Необхідно забезпечити умову консолідації земельних ділянок, площа яких складає 3-5 га з метою запровадження індустріальних технологій вирощування сільськогосподарської продукції.

На загальнодержавному рівні слід створити правові та економічні передумови для формування укрупнених масивів землекористування, що дасть змогу оптимізувати розміри і розміщення земельних ділянок, дозволить запровадити систему раціонального використання земель та науково обґрунтовані сівозмін, застосовувати сучасні технології вирощування сільськогосподарських культур, сприятиме організації системи заходів по боротьбі з деградацією ґрунтів та підвищенню їх родючості.

Враховуючи, що суцільна парцеляція земель та їх розподіл на земельні частки (паї) призвела до порушення екологічно збалансованого співвідношення сільськогосподарських угідь, постає нагальна потреба в обґрунтуванні заходів щодо раціонального використання та охорони земель.

Пріоритетними завданнями в рамках збалансованого використання землі мають бути: обґрунтування ринкових пріоритетів земельної реформи на прогностичний період, що потребує розробки плану очікуваного стану організації використання земель різних категорій та форм власності; розробка принципів, методів та механізмів управління землекористуванням з врахуванням багатоукладності економіки, застосовуючи важелі впливу на суб'єкти господарювання на землі щодо забезпечення раціонального використання й охорони земель; розробка загальнодержавної та регіональних програм використання та охорони земель; складання схем та проектів землеустрою, що сприятиме забезпеченню оптимальної структури агроландшафтів, землеволодінь та землекористувань; консолідація зусиль, спрямованих на розробку та реалізацію стратегії розвитку раціонального землекористування і відповідно до цього формування пріоритетів державної земельної політики. При цьому вважаємо, що основою науково збалансованого використання землі має бути оптимальне поєднання стратегічних напрямків розвитку земельних відносин, таких як вдосконалення нормативно-правового регулювання земельних відносин, укрупнення земельних масивів, захист і підтримка вітчизняного виробника, функціонування дієвої системи управління землекористуванням, поглиблення наукових досліджень та реалізація наукових розробок в сфері землекористування, створення сприятливих еколого-економічних умов для розвитку сільськогосподарського виробництва.

В контексті збалансованого використання землі актуальним є і врахування властивостей земельних ресурсів та особливостей їх використання на певній території. Орієнтирами землекористування при цьому виступають дотримання вимог охорони довкілля та раціонального землекористування, підтримка природоохоронних заходів в процесі управління земельними ресурсами, забезпечення належної землевпорядної освіти, науково-обґрунтоване здійснення заходів з планування території, залучення громадськості до участі в процесі збалансованого розвитку території.

Висновки. В процесі дослідження встановлено, що основними критеріями збалансованого використання землі в Причорноморському регіоні є продуктивність угідь, що визначається урожайністю культур та продуктивністю тварин, система ведення виробництва в сільському господарстві.

Для балансованого використання землі необхідна така агротехнічна система ведення сільського господарства, яка повною мірою відповідає природно-екологічним умовам та ресурсам Причорноморського регіону. Досягнення цієї умови є запорукою розвитку конкурентоздатного виробництва, підвищення добробуту населення, особливо в сільській місцевості.

На основі вивчення літературних джерел запропоновані такі інноваційні орієнтири збалансованого використання землі, як економічний, науково-технічний, соціальний та екологічний.

Врахування запропонованих орієнтирів дасть змогу досягти еколого-економічну та соціальну ефективність виробництва та призведе до позитивних зрушень в системі охорони та відтворення земельних ресурсів.

В умовах збалансованого використання землі доцільним є врахування еколого-економічних факторів впливу на збалансоване використання земельно-ресурсного потенціалу та еколого-безпечне ведення виробництва, підвищення родючості сільськогосподарських угідь, досягнення еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів.

Необхідним є розробка регіональної програми використання і охорони земель, створення сприятливого інвестиційного клімату, диверсифікація сільської економіки,

врахування особливостей досліджуваного регіону, забезпечення умови консолідації земельних ділянок.

В цих умовах важливо досягти збалансованого землекористування на основі землеустрою, що має ґрунтуватись на розробці проектів контурно-меліоративної організації території, що створить передумови інноваційного управління сільськогосподарським землекористуванням.

Проекти землеустрою повинні стати обов'язковою умовою ведення сільськогосподарського виробництва на землі, а також еколого-економічною основою для здійснення заходів з раціонального використання та охорони земель, заходів з просторової організації території.

Врахування запропонованих завдань в рамках збалансованого використання землі дозволить досягти розв'язання проблеми розвитку сільськогосподарського землекористування на еколого-економічних засадах.

Перспективи подальших досліджень мають бути орієнтовані на обґрунтування процесу конвергенції у сільськогосподарському землекористуванні.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук В. Управлінський вектор економічної складової сталого розвитку: Україна та світ [Текст] / В. Герасимчук // Економіст. – № 9. – 2007. – С. 7-9.
2. Прокопа І. В. Сільські території України: дослідження і регулювання розвитку / І. В. Прокопа // Економіка України. – 2007. – № 6. – С. 50–59.
3. Розвиток сільських територій : [монографія] / В. В. Горлачук, О. Б. Кузьменко, Ю. І. Яремко, О. В. Лазарева та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, професора В. В. Горлачука – Миколаїв : Іліон, 2015. – 382 с.
4. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України : [монографія] / В. В. Борщевський, Х. М. Прутула, В. С. Крупін, І. М. Куліш, Ю. Р. Злидник // НАН України. Ін-т регіональних досліджень; наук. ред. В. В. Борщевський. – Львів, 2012. – 216 с.
5. Теорія, політика та практика сільського розвитку / [за ред. д.е.н., чл.-кор. НААН О. М. Бородіної та д.е.н., чл.-кор. УААН І. В. Прокопи; НААН України: Ін-т екон. та прогноз.]. – Н. – 2010.
6. Україна у цифрах у 2017 році. – Статистичний збірник. – За ред. Вернера І. Є. – К.: ТОВ «Видавництво «Консультант». 2018. – 240 с.
7. Юрчишин В. В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектору економіки / В. В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 3–9.

УДК 330.1: 658

Климчук М. М., к. е. н., доцент

Івахненко І. С., к. е. н., доцент

Шовківська В. В., аспірант

Київський національний університет будівництва і архітектури

АРХІТЕКТОНІКА СИСТЕМИ ЕНЕРГООЩАДНОГО ДЕВЕЛОПМЕНТУ НА ПЛАТФОРМІ БУДІВЕЛЬНОГО ЕНЕРГОКЛАСТЕРУ

У статті проведено моніторинг ринку комерційної нерухомості Київського регіону, де визначено основні проблеми та перспективи його розвитку. На основі інтегративно-конвергенціального підходу представлено основні науково-методичні положення інтердисциплінарного енергоощадного девелоппменту як системного утворення. Референція енергоощадного девелоппменту на платформі інтегративно-конвергенціального підходу надасть можливість комплексно дослідити проблематику реалізації заходів енергозбереження на об'єктах девелоппменту, враховуючи специфіку будівництва, інвестиційно-інноваційну компоненту та використати комбінацію пріоритетних підходів в контексті підвищення енергоефективності. Запропоновано «Архітектоніку системи інтердисциплінарного енергоощадного девелоппменту», що складається з трьох блоків.

Ключові слова: енергоощадний девелоппмент, будівельний енергокластер, управління.

Климчук М. Н., Ивахненко И. С., Шовкивська В. В.

АРХИТЕКТОНИКА СИСТЕМЫ ЭНЕРГОСБЕРЕГАЮЩЕГО ДЕВЕЛОПМЕНТА НА ПЛАТФОРМЕ СТРОИТЕЛЬНОГО ЭНЕРГОКЛАСТЕРА